

A Dél Keresztjét követve

(Részlet egy készülő visszaemlékezésből)

Ebéd közben olyan pózokat vett fel, mint aki tisztában van vele, hogy állandóan a figyelem középpontjában áll, hiszen az ízek, a fűszerek is csak érte, az ő ízlésének hízelegve ilyenek. Az unokatestvérem volt, és akkor némafilmesen avítottak tőnt, fekete-fehérben láttam, mert éreztem a közöttünk lévő generációs különbséget, amit át lehetett ugyan hidalni, de az érzésbe vagy inkább a véleményembe az én makacsságom is belevegyült, amely arra ösztönzött, hogy ne fogadjak el tőle mindent kritikátlanul, csak mert ő mondta, csak mert ő tette, és a családban nem történhet soha senkivel semmi hozzá fogható; ha valaki elutasítja a hierarchiát, akkor a kamasz biztosan ilyen, mert gyanakodni kezd és bizalmatlanná válik, ha mindenáron azt akarják elhíttetni vele, hogy az egyik part magasabban áll, és az embereket összekötő híd nem is vízszintes.

Felnéztem rá mégis, de nem úgy, mint a gyermekkor téglával kirakott udvarán, inkább úgy, mint egy legyőzhető ellenfélre, éppen mert előttem járt abban, amiben követni akartam őt. Hiába nőttem nála két fejjel magasabbra, mert immár én lettem a gimnazista, aki a saját jövőjének útjait fürkészi; roppant akaraterőt sugárzott még mindig, ami olyan kihívást jelentett, amivel érdemes versenyre kelni, ennek érdekében terveket szövögetni, és ez döntött ott a verandán arról, hogy mit akarok tenni, és ebben ő lesz majd a segítségemre, anélkül, hogy ezt a tudomására hoznám. Éreztem, hogy elhatározásomról nem beszélhetek senkinek, mert pillanatnyi fellángolásnak tartanak, holott régen magam mögött hagytam azt a kort, amikor a kisfiúk egyik nap még focisták, másnap úrhajósok, a harmadik napon pedig mozdonyvezetők szeretnének lenni, aszerint, hogy éppen ki a példaképük vagy hány évesek lettek. Csak egyet tudtam biztosan: még véletlenül sem leszek katona. Az egyetlen, amiben biztos voltam, hogy számomra élet-halál kérdése lesz, ezért kell menekülnöm előle. Elterveztem magamban azt is, hogy hová. Ha előre kitergetem a lapjaimat, képesek lettek volna megakadályozni. Arra mentek volna rá az évek, hogy kiverjék a fejemből a kamaszkori terveimet, mert a családban folyton mások mondták meg, hogy kiből mi legyen.

Az unokatestvéreket kivéve, mert ő kivételnek és kivételesnek számított, amit akkor éppen fényképekkel illusztrált, körbeadta őket: az úszómedence előtt áll egy sárga törülközőbe csavarva, aztán a ház bejárata előtt a férjével. A többi kép természetesen a lányokat ábrázolta, kék gyakorló balettszoknyácskákban, majd aranykócos botokkal mutogatva mazsorett-egyenruhában egy kosárlabdacsapat előtt... Lefényképezte magát abban a komikus, fekete selyempalástban, amilyen a Drakulának van, és abban az idétlen lapos sapkában, amiről ökörfarokszerű bojt lóg alá, kezében a hengerdobozzal, amiben a diplomáját adták át. Nála húsz évvel fiatalabbak szoktak ilyen maskarában fényképezkedni a diplomaosztó ceremónián. Ragaszkodott az önállóságához, nem kívánt a férje cégénél állást vállalni. Új keresztnévet választott magának, Maggie lett, annak mintájára, ahogyan Arthur Miller *A bűnbeesés után* című drámájában Marilyn Monroe-t átkeresztelte. Fekete haját szőkére festette. A legtermészetesebb hangon beszélt arról a gazdagságról, ami körülvette, mintha mindig mindenütt eleve kijárt volna neki, hogy felette járjon a talajnak, mint akinek folyton „bejöttek” a tétjei, ahogyan ő fogalmazott egy lóverseny szóhasználatával, figyelembe sem véve, hogy beszámolója a hallgatóságot arra készíti, hogy saját sorának alakulásán fusson végig gondolatban, mintha nem az asztalnál körbeadogatott képeket nézegetnék, hanem saját zsákutcás életük ballépéseit raknák egymás mellé, mert ő egyszerűen viszonyítási alap lett, aki mindent két kézzel akart és két kézzel vett el, ehhez képest ki-ki bemérhette saját magát, mit ért el addig, vagy mire lehet ereje még, ha elég elszánt; ez utóbbiak közé tartoztam én. Ehhez megszállottnak kell lenni, erre gondoltam.

Akkor már én is elszívtam néha egy-egy cigarettát a család nyilvánossága előtt, és persze a férfiak csapatával a kert iksz-lábú asztalához csatlakoztam a poharammal a kezemben. Kint a dáliaik között másfajta levegő csapott meg: míg mögöttünk a veranda magasában a ruhák selyméről folyt a társalgás, lent az unokatestvérem férje vitte a szót, és egyáltalán nem olyan stílusban, ahogyan a felesége tette. Ugyanannak a világnak a másik oldaláról mesélt, így olyanná vált a történetük a publikum előtt, mintha egy regény két párhuzamosan elbeszélte szálát követnék. Éppen azzal szerzett tekintélyt magának a férfitársaságban, hogy mert őszintén beszélni. Szókimondó nyíltsága feleségét csillogó pompával feldíszített karácsonyfává tette, aki csak az ünnepnek él, de ez a nap évente csak egyszer jön el, ő mégis úgy viselkedik és áradozik cicomás fölényvel, mintha folyton-folyvást tartana.

Elmesélte azt a füledt éjszakát, amikor a reptérről elindult velük a bevándorlókkal tömött busz az ismeretlen éjszakába, amerre nincsenek fák az út szélén, ahol nem ugyanazok a csillagok lyuggatják át az eget. Azt hallotta, hogy résen kell lenni, nem szabad elaludni, rohanni kell majd, mert azok kapják meg a legjobb házakat, akik előbb érnek oda, valahogy úgy, ahogyan az első telepek, egymás életére törve vágattak, hogy valahol vízközelben üssék le a telekhatár első cölöpjét. Két lányuk pici volt még, csak az arcukat világította meg néha a beszűrődő fény, egymásra borulva aludtak a kényelmetlen műbőr ülésen;

aztán virradni kezdett, ugyanolyan vörös lett az ég is, mint amilyen sivatagos, terméketlen arrafelé a talaj. Senki sem mondta meg nekik, meddig tart az út, lassan az álom elnyomta a legfanatikusabbakat is. A busz csak araszolt előre a kietlen tájban, közben a kialvatlanság, a szomjúság és a hőség őt is ájulásba döntötte. Másnap tért magához a saját ágyán, a saját szűkös faházában, amiért nem kellett harcolnia, mert mindenkinek előre kiírták a nevét az ajtajára. Kínkeservesen tanult meg angolul, hiába vitte magával erdészmérnöki diplomáját, a kiszáradt fákat vághatta csak az ősvadonban az aboriginalokkal. De eltelt tíz év, és szívós munkával egyre határozottabb léptekkel haladt felfelé a ranglétrán, saját ingatlanügynöksége lett Brisbane-ben. Egy férfi aligha képzelhet magának ennél irigylésre méltóbb karriert. Az ő története fényképek mutogatása nélkül is megtette a hatását. Sőt, igazából rám ez hatott inkább. A mondatok, a legapróbb mozzanatok is megmaradtak az emlékezetemben, akár egy magnószalagon.

Minden nyáron kimentem dolgozni Németországba, egy csónaklakkozó üzembe, a Boden-tó partjára; raktam össze a pénzt, amivel megalapozhatom a jövőmet. Olyan körülmények között vágtam neki céljaim megvalósításának, mint egy bankrabló, kiiktatva a legapróbb kockázatot, a lebukás leghalványabb kockázatát is.

Az, hogy Magyarországon járhattam egyetemre, alapvetően hozzásegített ahhoz, hogy a jövőmet a megfelelő mederben tartsam, a kulcsfontosságú rész ugyanis ezek után következett: a kijutás. Innentől képzeletem mesehőse lettem, akinek a hétfejű sárkány áll az útjában, és nem léphet az ígéret földjére, amíg meg nem birkózik vele; és ennek a sárkánynak valóban legalább hét feje volt. Mivel külföldön jártam egyetemre, érvényes útlevéllel rendelkeztem. Ha Jugoszláviában maradok, már nem hosszabbították volna meg, hiszen hadköteles voltam. A vízumot sem Belgrádba kértem, mert megtorpedózhatták volna a hatóságok, hanem Bécsbe. Az unokatestvérem igazolta a rokon kapcsolatot, és megkaptam a garancialevelet, aminek alapján első körben három hónapos családi látogatásra szóló vízumot adnak ki. Ott természetesen tovább lehet hosszabbítani a tanulmányok során.

Az ausztrál konzul személyesen fogadott, mivel ilyesmire nem látott még példát, hiszen mehettem volna Belgrádba is sorba állni. Viszont így nem kellett. Semmi tolóablak, hanem egy stílbútoros szalon várt, no meg a kérdések sorban arról, hova és miért megyek. Eleinte bizalmatlanul méregetett, mivel akkoriban már jobban odafigyeltek az illegális bevándorlókra. A kihallgatásszerű, hivatalos társalgás akkor váltott baritonabb hangszínre, amikor spontán ötletből vezérelve elővettem a diplomámat, és elmondtam neki, hogy ausztrál irodalmat szeretnék fordítani. Nem létezik, hogy a világ másik feltekén ettől ne aktivizálódjon lokálpatrióta éneke, hiszen ujjnyi vastag karikagyűrűje arról árulkodott, hogy nős ember, akár már unokái is lehetnek otthon, nincs az a kőszív, melyen ne lehetne némi érzelmi szűk rést találni.

Kitől fordítana?

Érdeklődése őszintének látszott, mert felvette az asztalról a diplomámat, már megvolt az angol felsőfokú nyelvvizsgám is.

Henry Lawson a kedvencem.

Európában alig ismerik, bólogatott. Melyik egyetemet választotta?

A University of Queenslandet.

Felállt hirtelen, mint aki megriadt attól, hogy a beszélgetés ilyen „meghitt” irányba terelődött, ami egyúttal a fogadás végét jelentette; a másik ajtó felé mutatott, és azt mondta, hogy majd az irodában ragasztják be az útlevelembe a vízumot. Biccentett, arcára visszafogottságot erőltetett, én mégis némi nosztalgiát véltem a hangjából kihallani, talán mert az ő országába megyek, és ez mégsem hagyta hidegen, talán mert egykori önmagát látta bennem, amikor még előtte állt az élet; csak azt tudtam biztosan, hogy azon a ködös délelőttön egyetlen mozdulatával keresztülhúzhatta volna összes jövőbe vivő tervemet.

Hosszú éveken át gyűjtögetett pénzemen megvettem a jegyet a Quantasra, mivel azt tartották a legjobbnak, és persze az volt a legdrágább is. Ahova egyszer megy az ember, annak adja meg a módját, mondta a nagyapám a koporsóra. Természetesen csak egy irányba váltottam jegyet. Erre nem figyeltek oda a vízum kiadásakor és a reptéren sem. Belgrádból eleve csak retúrjeggyel engedtek volna ki.

A családom nem tudott a kiutazásomról, nem akartam, hogy arra pazarolják energiájukat, hogy lebeszéljenek a terveimről, és én sem akartam őket győzni elhatározásom helyességéről, nem akartam előre rájuk borítani a titkolózás terhét sem, jobb, ha nem tudják, hova megyek. Attól féltem, hogy képesek lesznek megakadályozni azt, amire egész életemben készültem, akár érzelmi zsarolással is, hogy soha többé nem láthatom a szülőföldemet, hiszen dezertőrnek nyilvánítanak már három hónap múlva, soha többé nem jöhetnek haza, még más állampolgársággal sem. Ezt az utazást hívják „river of no return”-nek.

Az otthonom megszokott zajai úgy vettek körül másnap reggel, mintha már nem én lennék az, aki falai közt felnőtt. Ha vissza is térnék, semmi sem lenne olyan, mint amilyen azelőtt volt, én magam legkevésbé. Mintha mindentől és mindenkitől szólt volna a búcsú: a ház előtt égbe szökkent cédrusoktól, melyek velem egyidősek voltak, a húgomtól, aki éppen abban a korban volt, hogy mindennap új cipőt tervezett magának, apámtól, aki a legkevésbé sejtett bármit is a készülődésemből, és természetesen anyámtól, aki a legtöbbet sejtette. A búcsúzás titkolása magában foglalta a veszteségérzést is, a menthetetlen bomlás, a széthullás mélyről jövő szédületét, ami a folyamatos másnaposság érzéséhez hasonlított, és megváltásként vártam a gyógyulás és kijózanodás napját. Végül azt kívántam, bármi történjen is, csak történjen végre meg. Most már vallanék ennyi kialvatlan éjszaka után a vallatóimnak is, csak kérdeznének végre tőlem valamit.

Jeleket láttam magam körül, rejtélyes üzeneteket véltem kihallani mindenből, csak nekem szóltak, miközben a környezetem mit sem sejtett abból, hogy számomra minek mi a jelentése. Meg voltam győződve arról, hogy a láthatatlan kéz a halandók elé kirakja a jeleket, csak mindenki azokról vesz tudomást, melyek éppen sorsába vágznak. Készen állt a leltár, mint amikor a baka hadba

vonul, nem éget fel ugyan minden hidat maga mögött, de tisztában van vele, hogy otthagyhathja a fogát, ezért a maga módján végrendelkezik; akár úgy, hogy a szekrényében olyan rendet rak, hogy az bármelyik pillanatban bárki számára áttekinthető legyen, mert önkéntelenül a saját utóéletét látja ebben a rendben, aminek nem lehet a részese, de mégis befolyásolni próbálja, amennyire csak tudja; végiggondolja a lehetőségeket, minél egyértelműbb képet próbál maga után hagyni, hogy ne maradjon semmi gond és semmi kétely. Leginkább azt szerettem volna, ha eltűntnek nyilvánítanak.

Ültem a gépen, a világ egyik legnagyobb utasszállítóján, és mintha csupa ilyen megszállott vett volna körül. A széles kéztartókarba szerelt keresőgombot arra a vég nélküli szalagra állítottam, melyen az Ultravox The Voice című dala szólt, tucatszor meghallgattam addig a fülhallgatóval.

Mellettem ült a francia lány. Feltűnt, hogy simán elfogyasztja, amit elé raknak a tálcán. Soha nem választott mást, nem kért semmit. Csak egy idő után jöttem rá, hogy nem tud angolul, legfeljebb igent és a nemet int a fejével. Egy keveset viszont beszélt németül, így szót értettünk, és már nem volt olyan unalmas az utazás. A nővérét ment meglátogatni. Huszonnégy órát töltöttünk egymás mellett a levegőben, odakint folyton csak felkelt a nap.

A Föld ilyen irányban forog, mondta az utaskísérő, hazafelé éppen ellenkezőleg lesz, folyton alkonyodik majd.

És neki mondtam először, amit előtte senkinek.

Nem fogom látni a folyton lenyugvó napot, sohasem térek vissza!

Ezt nyilván olyan heroikus hangsúlynak találta, amit illendő helybenhagyni, főleg ha éppen az ő kontinenséről van szó:

Persze, Ausztrália még mindig a lehetőségek paradicsoma. Magam sem költöznék máshova.

A csomagtérben a bőröndömben csak egyetlen könyvet vittem: Szerb Antal Utas és holdvilágját, aláhúзва benne azt a mondatot, hogy „A cél leghalványabb gondolatárnya sem bukkant fel tudatában, csak azt tudta, hogy nincs visszatérés.”

Az ablakból láttam, hogy lent az óceán partján kiszélesedő táj romlatlanul tiszta, nemes, ragyogó és roppant kiterjedésű; éppen olyan minden, amilyen mindig is volt. A hajnal feldúsította, megfinomította, és árnyaltabbá tette a színeket; voltak mélykék keleti árnyak, jellegzetes, bozótos északi lejtők, de főleg téglavörös kiemelkedések. Az álmos, felhőpára alatt nyújtózó kontinens most lett igazán „a vágy titokzatos tárgya”. Az opálos távoli óceán tükörsima ódon kéküvegnek látszott fentről. A gép percnyi pontossággal landolt. Hosszú sorban álltunk a csomagellenőrző pultok előtt. Hatalmas táblák jelezték előre, hogy semmiféle élelmiszert nem szabad behozni, ha netán valaki magánál felejtett egy szendvicset, azonnal dobja a kirakott konténerbe, és ezt valóban komolyan ellenőrizték, nehogy fertőző betegséget vigyenek a kontinensre, a padló is nyilván attól tocsogott egy sávban, mert fertőtlenítették a cipők talpát. Egy új világ levegője csapott meg. Könnyebb és tisztább volt, még ilyen mesterséges

megvilágításnál is. Ugyanabban a sorban állt Ringo Starr akkori élettársával, Barbara Bach színésznővel.

Soha nem vártam ennyire a találkozásra, amely meghatározó lehet. Elöl, a kijáratnál emberek visongó tömegét láttam, ahol már a szabadság tobzódott érzelmekkel túlfűtve, hiszen ezt a pillanatot várta minden utas egy hosszú napon át, és ezért integetnek a szerelőcsarnoknyi terem túlsó végén: kendőkkel és bézbólsapkákkal, vagy táblákat emelgetve a fejük fölé, melyeken nevek állnak, vagy apró gyerekeket a vállukra véve, hogy ők láthassák meg először azt, akit legjobban szeretnek. Ennek a pillanatnak, a hazatérésnek olyan varázsa van, mintha a Titanicot pergetnék visszafelé, és ott állna a hatalmas hajó a kikötőben a Quantas alakmásaként, megváltoztatva a történet végkifejletét, fognák a papírszalagok másik végét, és nem elszakadnának, hanem egyre közelebb kerülve, felgombolyítanak őket, hogy akik eltávolodtak, most találkozzanak. Ebben az eufóriában a szerelmesek megtalálnák elhagyott kedvesüket, az anyák elveszett gyermeküket, mert nagyon kell szeretni azt, aki hosszú útról érkezik. És akik partot érnek, mind nagyon boldogok, dobogó szívvel és ölelő remegéssel engedik el egymást, csomagjuk súlytalan, most majd gazdára találhatnak az ajándékok. Elbúcsúztam a francia lánytól, még agyongyűrődött tarka ruhájában is csinos, elegánsan megőrizte franciaságát, néztem utána vágyakozva és irigykedve; láttam, amint a nővére átöleli, nem virágcsokorral, hanem egy hatalmas zöld fagyalalttal várta.

Volt időm végigpásztázni az elérzékenyült arcokon, mert végül egyedül maradtam a sydneyi repülőtéren, már nem landolt több gép aznap. A hatalmas váróteremben egyszerűen nem diadalmas hősnek éreztem magam, aki túl van a hétfejú sárkányon, és megbirkózni jött a kenguruk birodalmával is, hanem csak rosszkor érkezőnek, egy eltévedt utasnak, aki belefásul a bejárati ajtó kémlelésébe. Hullámoztak előttem a repülőút és az időzóna miatt a márványcsikkok a padlón, az órák közben egy sosemvolt időt mutatott, hét vagy nyolc órával magam előtt jártam, és ettől a nemléttől halálosan fáradt lettem.

Másfél óras késéssel „futott be” az unokatestvérem a férjével, mert fontos elintéznivalójuk akadt a városban. Üdék és vidámak és illatosak és jóllakottak voltak, mint az agyonkényeztetett csecsemők. De ez a gügyeség nem nekem szólt, az életvitelükbe ivódott, hozzájuk nőtt, mint teknőshöz a páncél.

Semmit sem vártam annyira kíváncsian, mint azt a képekről ismert medencés házat, a kertet az eukaliptuszfákkal. Még összetetereltem a fejemben maradék erőmmel az érdeklődésemet, mint aki ismeretlen erdőben jár, előveszi az iránytűjét, hogy visszataláljon.

A kert túloldalán jelölték ki a lakhelyemet. A hajdani telepések az inasikat és a lovászaikat helyezték el ilyen melléképületekben. Az unokatestvéremék körületteraszozott, nyerstégla borítású, fehérrel fugázott építészeti csodájának csak a nappalijában és az ebédlőjében jártam, a többi szobában sohasem. Ezért döntöttem úgy három nap múlva, hogy inkább az egyetemi városba költözöm, ahova mindig is készültem.